

Ing. Anton Lašič, Kranj

Mljekarska škola

50-GODIŠNJICA MLJEKARSKOG ŠKOLSTVA U SLOVENIJI

Mljekarstvo, u čiji opseg spadaju zadaci i rad oko proizvodnje, sabiranja, transporta, obrade, prerade i distribucije mlijeka, zahtijeva mnogo znanja iz svih poljoprivrednih grana, a posebno još iz mljekarske tehnologije. Danas, kad se mljekarstvo u našoj državi iz male obrtne proizvodnje razvija u naprednu industriju, osim dobre tehničke opreme mljekara na taj razvoj utiču i stručni kadrovi. Kratak prikaz ovog članka dati će nam pregled odgoja stručnih kadrova za potrebe slovenskog mljekarstva.

Na bolje stručno osposobljavanje mljekara tjerala je spoznaja, da će time gospodarske organizacije (zadruga, savezi) koje su se po uzoru zapadno evropskih država počele osnivati u II. polovici prošlog stoljeća u pokrajinama današnje države, moći bolje iskoristićivati i unovčiti mlijeko i mliječne proizvode. Budući da tada još nije bilo škola, a nisu se održavali ni tečajevi, pozivali su k nama strane školovane mljekare, da bi poučili domaće radnike, kako će izrađivati sireve. Tako je već god. 1875 do 1876 Švicarac Tomaš Hitz učio Bohinjce proizvoditi ementalac. Hitzu su god. 1876 pozvali i Tolminci. Na planini Razor učio ih je praviti sir grijer.

Osnivanje škole u Vrhniki

Jednostrani način pouke sirara, koji je tada doduše udovoljavao potrebe Bohinja i Tolminske, bio je povod, da se za potrebe i drugih radnih područja Slovenije unaprijedi znanje mljekara o općem mljekarstvu i maslarstvu.

Kranjska kmetijska družba u dogovoru sa Zemaljskim odborom, da mljekarske zadruge opskrbi stručno osposobljenim mljekarima, počela je održavati kratke mljekarske tečajeve. Prvi i drugi tečaj priredila je u god. 1905 i 1906 u Donjem Logatcu kod mljekarskih zadruga. Nakon izgradnje nove mljekare za sjedište tečajeva izabrana je Vrhnika. God. 1907. održan je tečaj, koji je imao značenje škole, produljen na 3 mjeseca, a od god. 1908. školovanje je trajalo 5 mjeseci. Neka godišta škole prebivala su 14—30 dana i u Bohinju (Stara Fužina), gdje su praktički radili u sirani.

Od god. 1909 školu je preuzeo sam Zemaljski odbor i stipendijama podupirao učenike, koje su slale mljekarske zadruge. Za prijem imali su prednost oni, koji su već radili u mljekarama. Školu su polazili učenici iz Kranjske, Primorja, Štajerske i Koroške. U razredu je bilo prosječno 12—14 učenika. Obuka je bila teoretska i praktična. Naučna osnova je bila opširna, a trebalo je mnogo truda i kod učitelja i učenika da se propisanu naučnu osnovu obradi i usvoji. U mljekari je vodio praktični rad mljekar Ivan Tešar. Glavni stručnjak učitelj bio je Legvart, ravnatelj škole. Uz njega su u školi poučavali g. Pirc, ravnatelj Kmetijske družbe, ing. Turk, I. Kralj, učitelj Ivan Štrekelj, službeni vijećnik Mulej i drugi. Neko vrijeme ravnatelj škole bio je još živući mljekarski stručnjak Pevc Anton.

God. 1912 mjesto redovne škole održan je poseban tečaj za ženske, gdje se poučavala pravilna mužnja, prehrana stoke, rukovanje mlijekom, pravljenje sira i mekih sireva, ispitivanje mlijeka i čišćenje mljekarskog posuđa.

Škola je trajala do početka Prvog svjetskog rata. Apsolventi ove škole bili su ponamješteni u mljekarskim zadrugama današnje Slovenije.

Odgoy mljekarskih radnika na Tolminu

U vrijeme, kad su se počele osnivati i razvijati mljekarske zadruge, osjetila se i na Tolminu potreba za stručnim mljekarskim radnicima. Kao i svuda, i Tolminci su u tu svrhu počeli održavati tečajeve. God. 1908 sagrađena je nova mljekara u Cerknem, a iste godine održan je i prvi sirarski tečaj. Rat je prekinuo započeto djelo. God. 1922 na pobudu Goričkog Zemaljskog odbora u Zatoiminu ponovno su uvedeni dvomjesečni tečajevi. Prije podne praksa se obavljala u Zadružnoj mljekari, a poslije podne teoretska nastava. U tečaj su primali do 22 učenika stipendista, koji su stanovali kod seljačkih porodica na selu. Potrebe za većim znanjem apsolvenata tih tečajeva silile su, da se pristupilo, osnutku redovne škole. God. 1933 sagrađena je u Tolminu sadašnja zgrada mljekare, koja je služila za potrebe 6-mjesečne škole. Nastava u školi i na tečajevima održavana je svake godine do početka Drugog svjetskog rata. Prvih godina bila je na slovenskom jeziku, koji je postepeno zamijenjen talijanskim. Na tečajevima u školi osim drugih učitelja poučavao je i Šavli Ćiril, koji još danas živi u Tolminu.

Od god. 1922 do 1941 pohađalo je tečajeve u Zatoiminu i Tolminu oko 400 učenika. Neki su se od njih poslije upisali u Mljekarsku školu u Škofjoj Loki.

Osnutak mljekarske škole u Škofjoj Loki

Nakon Prvog svjetskog rata Mljekarska škola u Vrhniki nije se obnovila. Tek god. 1926 sazvano je više anketa radi ponovnog osnutka Mljekarske škole. Jednodušno je bilo mišljenje svih zainteresiranih, da treba osnovati Mljekarsku školu. Bilo je natezanja radi sjedišta škole: Vrhnike, Bohinja i Škofje Loke. Odluka je pala u prilog Škofjeločana, koji su pokazali najviše interesa i dali jamstvo, da će moralno i materijalno potpomagati gradnju nove škole. Tadanje Ministarstvo poljoprivrede prihvatilo je prijedlog velikog župana, pa je tako ukazom od 26 kolovoza 1926 osnovana u Škofjoj Loki »Specijalna kmetijska škola za mlekarstvo«. Iz kredita Ministarstva poljoprivrede bio je odobren 1,000.000.— Din. za nakup dvorca »Puštal«, koji bi se uredio za internat i školske prostorije. Budući da vlasnik dvorca barun Auguštín Wolkenšperg-Oblak nije pristao na ovu svotu, škola u Škofjoj Loki nije dobila svoje vlastite prostorije.

U rujnu 1926. imenovani su na školi ing. Srećko Šabec za suplenta i Pevc Anton za stručnog učitelja. Još u jesen 1926. Ministarstvo poljoprivrede poslalo je ing. Šabca na specijalizaciju u Njemačku i Švicarsku, odakle se na poziv istog ministarstva vratio u lipnju 1927. i odmah nakon povratka povjerena mu je uprava škole i određeno, da se 1. kolovoza 1927. otvori prvi 5-mjesečni mljekarsko-sirarski tečaj. Od osnutka pa do konca Drugog svjetskog rata škola u Škofjoj Loki održala je 12 tečajeva. Od tih su prva dva bila 5-mjesečna, 7 jednogodišnjih, a zadnja 3 dvogodišnjih. U tom vremenu upisano je bilo u školi

178 učenika, a dovršilo ih je 157 ili 88%. Od tih bilo je iz Slovenije 44% iz ostalih krajeva države 51% i 5% iz Julijske Krajine.

Osim redovnih učenika izobražavalo se na školi svake godine nekoliko praktikanata, stažista i hospitanata, koji danas pored drugih predstavljaju vodeći kadar u državi. Stručne predmete su podučavali i praksu vodili u laboratoriju: Pevc Anton, Franjo Pavlica, Ivan Benko, Dr. ing. Karel Vrečko, ing. Jože Berkopec, ing. Ivan Jelačin, ing. Dušan Pavličić, ing. Aleksander Konjajev i ing. Viktor Bajc. Praktičnu obuku vodili su Rudolf Linke, Jakob Podlipnik, Stanko Grahek, Peter Panjin i već imenovani stručni učitelji Pevc, Benko i Pavlica.

Od osnutka do konca Drugog svjetskog rata bio je ravnatelj ing. Srećko Šabec.

Praksu su učenici obavljali u pogonu Mljekarske zadruge Škofja Loka. Osim rada na prijemu i ocjenjivanju mlijeka, pasterizaciji, obradi konzumnog mlijeka, izradi mekih sireva, maslaca i ispitivanju mlijeka i mliječnih proizvoda, obuka je obuhvatila i mužnju, pašnjarstvo i planinsko sirarstvo. Pouku iz mužnje omogućili su seljaci iz sela Suhe kod Škofje Loke, a obuka iz planinskog sirarstva obavljala se za vrijeme velikih školskih praznika, između prve i druge školske godine, a zadnje dvije školske godine na planini Laz u Bohinju.

Za vrijeme svog opstanka Zavod je produbljivao naukovanje u skladu sa razvojem mljekarstva i sredstvima, koja su mu bila na raspolaganju. Naziv škole mijenjao se više puta. God. 1927 i 1928 imala je naziv »Specijalna kmetijska šola za mlekarstvo«. God. 1929 dobila je naziv »Oblasna mlekarska šola«, te je ove godine počela jednogodišnjom obukom. Već slijedeće godine Zavod je dobio novi naziv »Banovinska mlekarska šola«, a od god. 1937 do konca ožujka 1941 škola je radi proširenja rada oko proučavanja mlijeka i mliječnih proizvoda dobila naziv »Državni mlekarski zavod«. Te godine je ponovo preuzelo upravu Ministarstvo poljoprivrede u Beogradu.

Budući da su se upravni organi škole 4 puta mijenjali, gradnja novih prostorija za školu odlagala se od godine do godine. Tako je škola plaćajući razmjerno visoku najamninu gostovala u tuđim zgradama, koje je morala adaptirati i opremiti. Već god. 1937 isposlovala je tadašnja Banska uprava unatoč ugovoru sa školskom upravom pristanak Ministarstva poljoprivrede, da se Zavod iz Škofje Loke premjesti u Kranj. U Čirčah kod Kranja god. 1938 počelo se gradnjom velike mljekare (zadružne), a pokraj nje je Banska uprava kupila zemljište za gradnju Mljekarskog zavoda i škole. Do okupacije dovršeni su bili grubi građevinski radovi. Zgrada je bila namjenjena za znanstveni rad i stanovanje. Na neodređeno vrijeme odgodili su gradnju glavnog objekta t. j. škole, internata i prostorija za stanovanje službenika. Drugi svjetski rat prekinuo je uspješno ostvareno djelo Zavoda, koji je baš pred rat našao osnovne smjernice za budući rad time što je počeo sudjelovati na znanstvenom području. Budući da je većina zavodskih službenika pozvana na vojne vježbe, jer se govorilo, da Jugoslavija ne može izbjeći ratu, to je ravnatelj škole obustavio obuku učenika II. razreda 30. ožujka 1941. Sve najvažnije dokumente i arhiv škole otpremio je Franjo Pavlica, tada jedini službenik škole, koji nije bio mobiliziran, u sanduku Srednjoj Poljoprivrednoj školi u Banjoj Luci. Za cijelo vrijeme okupacije i borbe oko Banje Luke sanduk je ostao nedirnut i god. 1946. škola ga je preuzela natrag neoštećenog.

Za vrijeme okupacije škola je prekinula rad. Ing. Šabcu i ing. Šlajmeru uspjelo je pred okupatorom sakriti i sačuvati za potrebe Zavoda u Kranju dragocjeni laboratorijski inventar.

Zavod za vrijeme rata nije imao velike materijalne gubitke, ali kudikamo su veće bile osobne žrtve njegovih službenika. Stručni učitelj Franjo Pavlica umro je u logoru, Petra Panjana preselio je okupator s porodicom u Njemačku, ing. Pavličić, ing. Berkopec i ing. Bajc su aktivno učestvovali u NOB, a među apsolventima škole 1/10 dalo je svoje živote za ljepši život i pravednu borbu Jugoslavenskih naroda.

Osnutak Mljekarske škole u Kranju

Nakon prekida obuke u ožujku 1941 god. u školi u Škofjoj Loki, u Sloveniji i Jugoslaviji nije bilo organiziranog odgoja mljekarskih radnika sve do svibnja god. 1946. Već prve godine nakon oslobođenja tadanje Ministarstvo za poljoprivredu i šumarstvo NR Slovenije zagarantiralo je subvenciju od Din 170.000.— i zadužilo upravitelja Mljekare i Zavoda ing. Šabca, da što prije počne radom oko obnove zavodske zgrade. Ona je bila za školu neupotrebljiva, jer je u njoj boravila okupatorska vojska. Sav rad oko popravka zgrade bio je završen do konca travnja 1946. Osposobljene su bile prostorije za 20 učenika i za nesmetano održavanje obuke. Laboratorijske prostorije, za koje je bio odobren kredit od pola milijuna, bile su osposobljene za praktičnu obuku tek u lipnju 1947.

Odlukom Ministarstva poljoprivrede i šumarstva LRS 23. ožujka 1946. Mljekarski zavod je ponovno obnovljen i dobio je naziv »Mljekarski zavod LRS« sa sjedištem u Kranju. Istom odlukom imenovan je za upravnika Zavoda ing. Aleksandar Konjajev, a za upravnika Mljekarske škole, koja je bila u sastavu zavoda, ing. Anton Lašič.

Zavod u Kranju prilikom obnove bio je jedina ustanova u državi za odgoj stručnih mljekarskih radnika. Zato je i njegova zadaća bila i nadalje odgajati kadar za potrebe svih republika. Uvjeti u kojima je škola počela raditi nisu bili povoljni: mljekarstvo u državi je radi rata mnogo stradalo, nije bilo dovoljnih količina mlijeka za praktičnu obuku učenika, a škola nije imala vlastitog pogona (u mljekari), kako je to bilo u Škofjoj Loki.

Nastava u I. razredu počela je 6. svibnja 1946. Upisalo se 20 učenika, od tih 30% iz LR Slovenije, ostali iz drugih republika. Većina učenika bila je starija i sudjelovala u NOB-i.

Organizacija obuke

Budući da Mljekarski zavod radi nedograđenih laboratorijskih prostorija nije mogao početi radom, pomogao je školi kod odgoja stručnih radnika. Bilo je potrebno sastaviti red nauka i naučnu osnovu, te je uskladiti s potrebama prakse i društvenog života. Praktičnu obuku bilo je teže urediti. Osim nedovoljnih količina mlijeka prvih godina nakon rata, što je trajalo do ukinuća obveznog otkupa mlijeka god. 1951, škola je kod izvođenja naučne osnove praktičnog rada morala nastojati da trenutno podmiri potrebe tržišta proizvodima. Vodstvo zadružne mljekare u Kranju, u kojem pogonu su učenici obavljali praktičnu obuku, razumjelo je potrebe škole i živo pomagalo školi da prebrodi

sve poteškoće. Prva školska godina je trajala do 6. ožujka 1947. Radi potrebe za mljekarskim radnicima i radi usklađivanja obuke s radnim vremenom drugih škola, obuka u II. razredu bila je skraćena od 10. travnja do 12. listopada 1947 god. Već 9. studenog 1947 počela je obuka šk. god. 1947/1948. Od jeseni 1948 upis u školu vršio se svake šk. godine, a u toj godini bilo je 59 učenika. Teže je bilo u tom razmjeru urediti praktičnu obuku učenika, jer su pogonske prostorije za takav veliki broj učenika premalene. Problem se riješio tako, da je jedan razred imao obuku prije podne, drugi poslije podne, pa su se svaka 4 tjedna razredi izmjenjivali. Takav način praktične obuke zadržao se i do danas. Pri radu su učenici razdijeljeni u 4 grupe, koje se svaki tjedan mijenjaju. Sve do god. 1952 imala je škola samo 1 učitelja za praktičnu obuku, i to u laboratoriju. Praktičnu obuku u mljekari vršili su službenici poduzeća. Od veljače 1952. vodi praktičnu obuku službenik škole — učitelj praktične obuke, a u laboratoriju je namješten agronom — mljekar. Manjkava je praktična obuka u mužnji. Škola nema posjeda, u bližoj okolici nema uređenog stočarskog imanja, pa zato se i pouka u ručnoj mužnji obavlja na modelu.

Tokom više školskih godina mijenjao se red nauke i naučna osnova. Šk. god. 1956/57 poučavali su se ovi predmeti:

Predmet	Broj sati tjedno	
	I. razred	II razred
društveni odgoj	1	1
slovenski jezik	2	2
radna higijena	1	—
tjelesni odgoj	2	2
gospodarski zemljopis	2	—
predvojnička obuka	—	2
stručno računstvo	3	3
strojarstvo	3	2
kemija	2	—
mikrobiologija	2	1
higijena mlijeka	2	—
mljekarstvo s organizacijom	2	—
stočarstvo	2	—
sirarstvo	—	3
maslarstvo	—	3
ustav i zakonodavstvo	—	2
Ukupno	24	21
praktična obuka	20	25

Na koncu druge školske godine učenici polažu zaključni ispit iz praktične obuke, i teoretskih predmeta: slovenski jezik, stručno računstvo, tehnologija (mljekarstvo, sirarstvo i maslinarstvo) i strojarstvo.

Uvjeti za primanje u školu

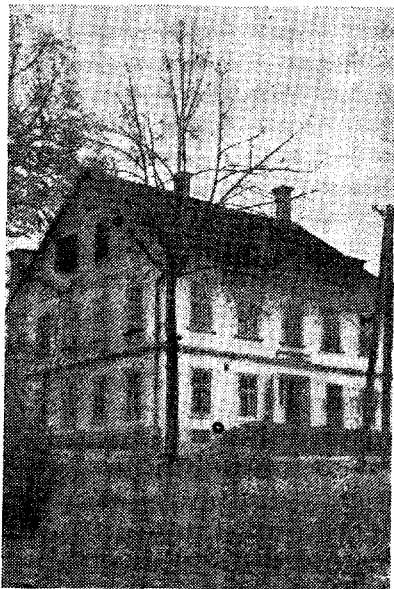
Prve godine rada na škole su se primali učenici sa 4 razreda osnovne škole, a od god. 1952 nadalje učenici, koji su svršili 2 razreda gimnazije ili 6 razreda osmoljetke. Od jeseni 1956. škola prima samo one učenike, koji su prije nastupa u školu bili jednu godinu kao naučnici u mljekari. Škola ih izabire i šalje uče-

nike-naučnike u mljekarska poduzeća, koja s njima sklapaju ugovor o nauko-
vanju. Od jeseni 1957 primiti će se kao naučnici oni, koji su svršili 3 razreda
gimnazije ili 7 razreda osmoljetke, a od šk. god. 1958/59 nadalje bit će uvjet za
prijem u školu 4 razreda gimnazije, odnosno 8 razreda osmoljetke.

Različita školska naobrazba — svake godine dosta je učenika sa 4 razreda
gimnazije — nije velika zapreka za redovan rad škole. Ima mnogo slučajeva,
da je učenik sa 5 ili 6 razreda osnovne škole mnogo bolji od onih s malom ma-
turom. Važna je također njegova nadarenost, sposobnost shvaćanja i volja, da
si prisvoji više znanja.

Učenici

Od konca šk. god. 1947., kad su prvi absolventi završili školu u Kranju,
pa do lipnja 1956. škola je odgojila za potrebe mljekarstva u FNRJ 203 uče-
nika. Od tih je oko 78% zaposleno u struci. Ostali, među njima najviše učenica
prvih školskih godina, zadržale su se kod kuće ili su se zaposlile u drugim

Mljekara Škofja Loka

strukama. Svijest učenika i osjećaj dužnosti za rad mijenjali su se promije-
njenim uvjetima školovanja. Zadnjih 5 godina prerasla je ta svijest u jaki
poriv za bolje i veće znanje teorije i praktičnog rada. Prednost jednogodi-
šnjeg naukovanja u mljekarama prije nastupa škole danas možemo ocijeniti
kao pozitivnu mjeru za bolju pripremu učenika za praktičnu i teoretsku obuku,
za konačnu odluku mladog čovjeka kod izbora zvanja i ustrajanja u struci.

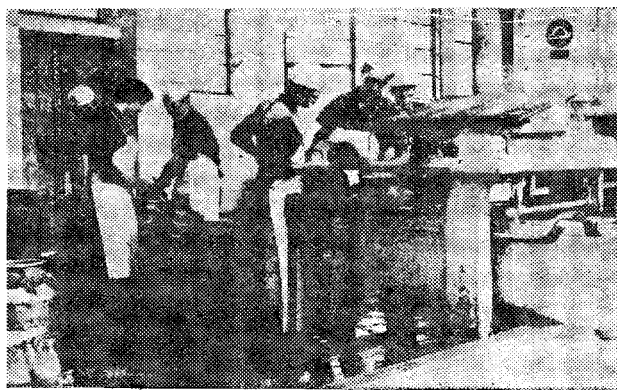
Naš današnji gospodarski razvoj treba stručno dobro osposobljene kadro-
ve. Pri svojem radu u mljekari moći će uspješno rješavati zadatke i mjere za

napredak poduzeća oni absolventi mljekarske škole, koji su stekli dovoljno znanja u praktičnom radu i teoriji, te imali opći pregled u radu u mljekari. Jednogodišnja praksa prije nastupa u školu doista im to omogućuje.

Nastavno osoblje

Tokom 11 godina rada škole u Kranju među nastavnim osobljem nije bilo posebnih promjena, osim što je ing. Konjajev nakon ukinuća Mljekarskog zavoda u lipnju 1948. otišao na Poljoprivredni fakultet u Ljubljani. Kao redovni službenici poučavaju danas: ing. Srećko Šabec, ing. Franc Forstnerić, Franc Štros i ing. Anton Lašič, ravnatelj škole. Osim drugih honorarnih predavača poučava još ing. Jože Urban, koji je umirovljen god. 1955.

Prvih godina nakon osnutka škola je spadala u nadležnost Ministarstva poljoprivrede i šumarstva LRS, zatim pod Glavnu upravu za poljoprivredu

Učenici mljekarske škole pri radu u mljekari Kranj

i šumarstvo LRS, a po reorganizaciji tih organa god. 1952. prenesena je u nadležnost OLO Kranj. Tri godine bila je na proračunu općine Kranj, a zadnje dvije godine prima financijska sredstva iz proračuna OLO Kranj.

Ekskurzije i obilasci

Osim za uzgoj kvalificiranih mljekara služila je škola i pogon Zadrugne mljekare za praksu i specijalizaciju radnika, studenata i agronoma iz svih republika naše države. Svake godine obilaze Kranj studenti ljubljanskog fakulteta, a na ekskurzijama po državi svraćaju se u Kranj i studenti zagrebačkog i beogradskog poljoprivrednog fakulteta.

Isto tako su školu i mljekaru pohodili svi inozemni stručnjaci, koji su se zadržavali u Jugoslaviji radi pitanja o mljekarstvu.

Škola se služila redovno ekskurzijama, jer one pomažu utvrđivati, popunjavati i izučavati struku, odnosno zvanje. Na ekskurzijama učenici upoznaju ljepote, gospodarsko i kulturno stanje i razvoj naše države. Svake školske godine učenici su obilazili mljekarska poduzeća u državi, istodobno i turističke krajeve, a naročito more.

Vanškolski rad

Osim redovnog rada nastavno osoblje je uspješno sudjelovalo u stručnom, gospodarskom i prosvjetnom radu školske okoline. Stručni službenici žrtvovali su mnogo vremena da se naše mljekarstvo što bolje i brže razvije. Stručni službenici škole uspješno su pridonijeli svoj udio za podizanje i promicanje jugoslavenskog mljekarstva sudjelovanjima na stručnim konferencijama i sjednicama, pišući članke u stručnim časopisima, postavljajući prijedloge i osnove sazevnog standarda za mlijeko i mliječne proizvode, za pravilnik, nadalje dajući stručne savjete pojedinim poduzećima, pa kao izvjestitelji pri reviziji investicionih programa i nacрта i t. d. U taj rad spada uzgoj i razmnažanje raznih mliječnih kultura, koje škola već od god. 1948 dobavlja mljekarskim poduzećima za priredbu i poboljšanje kvaliteta mliječnih proizvoda.

Ing. Srećko Šabec, Kranj

Mljekarska škola

NEŠTO O REDUKTAZI

Među značajnim mjerama za poboljšanje kakvoće mlijeka, koje je poduzela Mljekarska škola zadnjih godina svoga opstanka u Škofjoj Loki, bila je i ta, da je plaćala dobavljeno mlijeko iz svog otkupnog područja prema kakvoći. Ova mjera, koja je zahtjevala više godina odgojnog rada kod proizvođača mlijeka, nije ostala bez povoljnih posljedica. Mljekarski proizvodi Mljekarske škole u Škofjoj Loki bili su ocijenjeni zadnje dvije godine prije rata kod polutvrdih i mekih sireva, pa kod maslaca gotovo kao 100% prvoklasni, a ementalac postigao je najbolju ocjenu u 80% slučajeva. Do takvog uspjeha bez sumnje da je pomogla poboljšana kakvoća mlijeka zbog veće zainteresiranosti proizvođača, a to se nije moglo znati prije nego što je uvedeno plaćanje mlijeka po kakvoći. Neka pokušani primjer, koji je bio jedinstven u našoj domovini, dade pobude da se i drugdje primjenjuje! Naime, kod svakog nastojanja da se podigne naše mljekarstvo na suvremenu visinu, sve su takove mjere osuđene na neuspjeh, ako ne odgojimo naše proizvođače mlijeka da proizvode i predaju mlijeko takove kakvoće, koja zadovoljava potrošače i poduzeća, koji ga prerađuju u mlijeko i mliječne proizvode. Prvi korak do cilja bio bi taj, da plaćamo proizvođaču dobavljeno mlijeko po cijeni, koju zaslužuje po svojoj sadržajnoj vrijednosti i uporabljivosti za preradu. Budući da je za sadržajnu vrijednost i stanje uporabljivosti u prvom redu odgovoran proizvođač, rezultati analize njegova mlijeka stimulatивно će utjecati da proizvodi bolje mlijeko, osobito ako je to povezano s odgovarajućom cijenom. Da se zainteresiraju proizvođači za proizvodnju kvalitetnog mlijeka, sve napredne države plaćaju mlijeko po kakvoći.

Za razne vrste upotrebe mlijeka prosuđujemo mu kakvoću prema rezultatima analize njegova kemijskog sastava i bakteriološke slike. Ova je napose odlučna za ocjenu uporabljivosti mlijeka, a ustanovljuje se na više načina. Uvelike se pak primjenjuje za ustanovljenje reduktivne snage mlijeka. Da pra-